

KERK in DEN HAAG

MAANDBLAD VOOR SPIRITUALITEIT, CULTUUR EN SAMENLEVING MEI/JUNI 2014 ■ WWW.KERKINDENHAAG.NL

PAGINA 3

Anmar Hayali: aandacht voor migrantenkerken

PAGINA 4

Doek valt voor de Kruispuntkerk

PAGINA 8

Jenhka-koor zingt Huub Oosterhuis

VERDER Toch oorlogsplaquette voor Joodsch Lyceum ■ Jom Hasjoa met Judith Belinfante ■ Film: The great dictator ■ Gastcolumn: Tom Mikkers

Nieuwe gelovige Remco Bavelaar:

'Onze vogels hebben me leren geloven'

INTERVIEW Waarom wordt iemand lid van een kerk? Kerk in Den Haag portretteert op pagina 1, 2 en 3 Hagenaars die dit jaar een verbindende stap zetten. Remco Bavelaar (22) is de week voor Pasen gedoopt. Daarna deden hij en zijn vriendin Jessica Willemsen (24) belijdenis, in de Bethlehemkerk.

WELEERDEN ELKAAR KENNEN bij een bedrijf dat met roofvogels werkte. Allebei raakten we gefascineerd door deze dieren. We kregen een relatie en samen bestudeerden we alles wat met roofvogels te maken heeft. Inmiddels zijn we vier maanden samen en hebben we zelf een heel stel roofvogels en uilen. Afgelopen zomer begonnen we ons bedrijf *Hunters of the Sky*.

Remco Bavelaar: 'Onze valk Elena beantwoordde mijn vertrouwen.'

'Meer respect, meer verwondering voor de natuur'

Lees verder op pagina 2

Godly Play: verhalen voelen en ervaren

Wat kun je van de dag weglaten?

Spelenderwijs leren kinderen de betekenis van bijbelverhalen in de Kloosterkerk.

REPORTAGE Godly Play is een bijzondere methode om bijbelverhalen te vertellen aan de hand van materialen. Ook in Den Haag wordt ermee gewerkt. Niet alleen kinderen, ook volwassenen zijn enthousiast: 'Voor ik het wist zat ik er helemaal in.'

EEN DICHTGEBONDEN, PAARSE zak ontlokt nieuwsgierige blikken van negen kinderen. Ze zitten erop kleurige kussens omheen, op de zolder van de Kloosterkerk. Wat zit erin? Vertelster Linda Hilhorst (29) praat bedachtzaam, met pauzes. 'Paars is de kleur van voorbereiden. Van koningen. Van voorbereiden op het komen van Pasen. Laten we in de zak kijken.'

Het is de laatste zondag van de serie 'Grote Verhalen voor Kleine Oren' van

de Kloosterkerk. Gerda Zijp (46) is er met haar twee zoontjes van 4 en 6. 'Ik wil ze graag een stukje christelijke opvoeding meegeven, dan kunnen ze zelf kijken wat ze ermee willen. Je kunt onze cultuur pas echt begrijpen als je een basiskennis hebt. Dit is zoveel leuker dan hoe ik vroeger in de kerk moest stilzitten en mijn mond houden in mijn nette kleren. Martijn Drost (45) heeft Nikita (6) meegebracht: 'We hebben Nikita een jaar geleden geadopteerd uit een Zuid-Afrikaans kindertehuis. De leiding en haar school waren christelijk, dus het is voor haar veilig en herkenbaar. Ze wilde graag, misschien ook om haar rekenhuiswerk te ontlopen.'

Woestijnzand
Op de vlaggetjes aan de muur staat

'Godly Play'. Zo heet de methode. Ze stamt uit Amerika en is gebaseerd op het montessorionderwijs, waarbij kinderen een bijbelverhaal voelen, horen en meemaken aan de hand van materi-

'Veel leuker dan stilzitten in je nette kleren'

alen. Houten figuurtjes symboliseren mensen, een blauwe doek de zee, zand de woestijn. Stek haalde de materialen naar Nederland. Het verhaal staat centraal, niet de verteller. Die kijkt ook niet de kring rond om contact te maken. Kinderen mogen zelf ontdekken wat het verhaal voor hen betekent. Thera Roosenbrand, jeugdwerker van de Kloosterkerk: 'Uit onderzoeken over kerkelijk jeugdwerk blijkt dat een sensorische benadering belangrijk

Lees verder op pagina 2

De wereld volgens Maarten van Rossem

DE MARANATHAKERK, GEBOUWD in 1949, bestaat dit jaar 65 jaar. Ter gelegenheid daarvan houdt de historicus en tv-persoonlijkheid Maarten van Rossem een voordracht over grotere en kleinere gebeurtenissen die de wereld sinds de

VRIJDAG 27 JUNI, 20 UUR, € 10. MARANATHAKERK.

Tweede Wereldoorlog ingrijpend hebben veranderd. Na zijn inleiding is er gesprek met het publiek.

Een uitzinnig 'hoera!' van Marcuskerkgangers op een groot feest voor een 75-jarige.

Uitstapjes, koffieochtenden, verjaardagsfeesten

'Ik heb nog nooit zoveel bezoek gehad'

REPORTAGE Overall in de stad floreren activiteiten voor 'kwetsbare ouderen'. Veertigers die hun baan kwijt zijn, worden vrijwilliger. Dat is mooi, want uit onderzoek blijkt, dat veel bejaarden een eenzaam bestaan leiden.

van wat ze in de dagelijkse praktijk meemaken. Een citaat: 'Ik trof laatst in het Zuiderpark een oudere allochtone vrouw die haar huis niet kon vinden. Haar kinderen hadden vergeten een taxi te bestellen.'

De vergrijzing slaat vooral toe in wijken in Den Haag-zuidwest en Loosduinen. 'In Escamp wonen minstens duizend mensen van wie we zeker weten dat ze eenzaam zijn', zegt diaconaal ouderenmedewerker Marianne van Schravendijk. Zij vindt het triest dat de senioren juist wonen in die wijken, waar veel kerken zijn gesloten.

'Mensen die bijvoorbeeld naar de Valkenboskerk gingen blijven nu thuis

Lees verder op pagina 2

De geloofsgedachten van paus Franciscus

FRANCISCUS IS EEN POPULAIRE paus. Maar wie weet meer over zijn geloofsopvattingen? Pater Gabriël van de broeders van Sint Jan geeft drie lezingen over zijn eerste encycliek, *Het licht van het geloof*.

VRIJDAG 13, 20, 27 MEI; 19.30-21.30 UUR. SINT JANSKLOOSTER, OUDE MOLSTRAAT 35.

Met korting KDH naar Anton Philipszaal

Wilt u naar een bijzonder concert van het Orkest van de Achttiende Eeuw? Met KDH krijgt u korting op een eersterangs plaats in de Dr. Anton Philipszaal.

NORMAAL KOST EEN EERSTERANGS KAARTJE € 33,50. ALS U BIJ BESTELLING DE KORTINGSCODE 'KERK IN DEN HAAG' DOORGEeft, BETAALT U NOG MAAR € 27.

U KOOPT UW KAARTJE BIJ DE KASSA OF VIA (070) 88 00 333.

KERK IN DEN HAAG EN DE DR. Anton Philipszaal geven 20 procent korting op de entreprijs voor het elegante Mozartconcert van het Orkest van de Achttiende Eeuw. Kristian Bezuidenhout dirigeert de 'Linzer' symfonie en speelt Mozarts 'Tweeëntwintigste pianoconcert'. Mezzosopraan Rosanne van Sandwijk zingt Mozarts 'Ch'io mi scordi di te'.

Postabonnement op KDH? € 17,50 per jaar.
Info: 06 123 130 53 /
info@kerkinderhaag.nl

Nieuwe gelovige Max Hellensleben

‘Zoiets moois las ik nergens’

Max Hellensleben (62) is met Pasen gedoopt in de Elandstraatkerk. Aanleiding was een tekst in de *Grote Catechismus*. ‘Dat boek is bij tijd en wijle zó lyrisch!’

HET DOPEN IS GEEN KEUZE van mezelf. Dit is door het leven en door God gegeven. Toen ik midden in de ellende zat, met veel pijn, heb ik gezegd: ik weet het niet meer. Is dit het? Ben ik leeg? Dat mondde uit in de vraag: ontferm u over mij. Wie of wat maakte dat ik toen aan God dacht? God zelf! Ik zou dat niet verzonnen hebben. Ik kom al een tijdje in de Elandstraatkerk en leerde daar pater Van Haasteren kennen. Hij weet ontzettend

veel en is bezielend. Hij werd mijn mentor.

Zuivere goedheid

Van mijn meter kreeg ik de *Grote Catechismus*. Een dik boek, ik dacht dat het vreselijk zwaar zou zijn. Maar het is bij tijd en wijle zó lyrisch! Neem nu het begin: ‘God die oneindig volmaakt en gelukkig in zichzelf is, heeft in zuivere goedheid, in vrijheid de mens geschapen, om hem te laten delen in zijn eigen gelukzalige leven.’

Dat wierp me omver. Ik heb in allerlei soorten spiritualiteit gezocht, maar zoiets moois las ik nergens. Ik besepte dat ik eigenlijk niets vanuit mezelf kan. Dat besef maakt nederig. Het was een omslagpunt. Op een gegeven moment wilde ik er niet meer zo half bijhoren. Ik ben 62.

‘De doop is een verhaal dat als water over me heen valt’

Dan heb je in je leven allerlei periodes gekend, je verbindt je niet meer zo snel ergens aan. Maar dit is van een andere

Max Hellensleben, gedoopt in de lente van het leven.

orde. Dat ik gedoopt ben, is een intensief verhaal dat als water over me heen valt. Wat het precies inhoudt...dat begint me langzamerhand te dagen. In deze tijd, met die bloesems, merk ik dat het nieuwe leven er weer aankomt. Het is zo gelukzalig om de lente en de

zon weer te voelen na al die grijze maanden. Ik ben geraakt door de ontluiking van het leven. Dat is toch de expressie van God?! Zo zie ik mijn doop.’

MARGOT C. BERENDS

Godly play

Vervolg van pagina 1

is. De kinderen stappen in het verhaal en mogen vertellen wat ze ervan vinden. Ook voor volwassenen is dit een prettige manier. De behoefte van het willen ervaren, gaat nooit over.’

iPhones

Astrid Frey (42) en Michiel van Butseelaar (41) bevestigen dit. Zij bezochten met hun kinderen Marieke (9), Daniël (7) en Lourens (5) bijeenkomsten in de Abdijkerk (Loosduinen) tijdens de serie ‘Bijbel op Schoot’.

Ouders en kinderen hadden ieder apart Godly Play-bijeenkomsten. Astrid: ‘De titel klinkt alsof je wie weet wat gaat doen. Ik dacht: het zal mij benieuwen. Maar voor ik het wist, zat ik aan de hand van het scheppingsverhaal na te denken over mijn grootste geschenk ooit. Mijn kinderen, mijn gezondheid, reizen? Sommige geschenken zijn zo

Ouders Astrid Frey en Michiel van Butseelaar gingen voor Godly Play met hun kinderen Marieke, Daniël en Lourens naar de Abdijkerk.

groot, dat je vergeet dat het geschenken zijn. Iedere nieuwe dag is een geschenk. Op de fiets terug filosoferen we na met de kinderen.’

Dochter Marieke: ‘Doordat het rustig

wordt verteld, kan ik beter nadenken en het beter begrijpen.’

Zoon Daniël: ‘Ze vroegen wat je van de dag weg kon laten. Wij zeiden de nacht, want dan is het donker.’ De

nacht werd gesymboliseerd door een zwarte doek, de dagen door houtbewerkte schilderijtjes.

Marieke: ‘Maar uiteindelijk is de nacht toch belangrijk, anders kun je niet slapen. Dan moet je na school, spelen met een vriendinnetje en eten meteen weer door naar school.’

Een andere bijeenkomst ging over ‘de kostbare parel’, gesymboliseerd door een kraal. Daniël: ‘Ik vond het bijzonder dat die man zijn huis en al zijn spullen ruilde voor één parel.’

Moeder Astrid: ‘Is er iets wat je zo graag zou willen hebben, dat je er alles voor zou verkopen?’ Dochter Marieke: ‘Een iPhone!’

Voetballen

Op de zolder van de Kloosterkerk zijn zes puzzelstukken uit de paarse zak getoverd. Ze staan voor zes weken, veertig dagen. Vertelster Linda: ‘Zes weken hebben we nodig om ons voor te bereiden op het geheimen van Pa-

sen.’ Wat vormen de puzzelstukken? ‘De paashaas!’, roept een jongetje. ‘Nee, een zwaard!’ ‘Het kruis van Jezus’, besluit het eerste jongetje.

‘Ik was nieuwsgierig naar wat er in die paarse zak zat!’

Inderdaad. Aan de ene kant paars, kleur van verdriet. Aan de andere kant wit: vreugde. Na het verhaal wordt er gespeeld, geknutseld en limonade gedronken.

Marijn (9): ‘Ik kende het verhaal al. Ik vind het hier leuk, maar was vandaag liever buiten gaan voetballen.’

Allard (8): ‘Ik was wel heel nieuwsgierig naar wat er in de zak zat. Het is leuk hier!’

TANYA VAN DER SPEK

Godly Play is combinatie van taal, spel en ervaring

Godly Play is een dertig jaar oude ‘multisensorische’ educatiemethode voor kerken en scholen die spel met taal combineert. De methode stamt uit de Verenigde Staten, maar wordt de laatste jaren ook in Europa toegepast. Kerken van allerlei snit en

kleur werken met Godly Play. De doelstellingen worden aldus omschreven: ‘Godly Play is de kunst van het leren kennen en gebruiken van de taal van de christelijke traditie, om daarmee betekenis te geven aan leven en dood, en om wijsheid te vinden

voor het dagelijkse leven. In Godly Play leren kinderen hoe ze heilige verhalen, gelijkenissen, stilte en liturgische verhalen kunnen binnengaan om meer te ontdekken over God, over zichzelf, over anderen en over de verborgen aanwezigheid van God in de schepping.’

Om goed te werken met Godly Play zijn getrainde

begeleiders nodig. In de Haagse regio werken medewerkers vanuit de kerkenorganisatie Stek met de methode. Godly Play wordt gefinancierd door de Protestantse Diaconie en een aantal christelijke fondsen.

INFORMATIE: GODLYPLAY.NL

Vogels

Vervolg van pagina 1

We gaan met de vogels langs scholen en evenementen en vertellen dan hoe mooi deze dierenwereld in elkaar zit. Ons doel is dat mensen meer respect krijgen voor de natuur, meer verwondering, zodat ze uiteindelijk zien met hoeveel zorg God alles heeft geschapen. Op deze manier hopen wij een steentje bij te dragen aan de verspreiding van het evangelie.

‘Iets’

Jessica is als kind gedoopt. Ik zelf had lange tijd een negatief beeld van het geloof. Ik vroeg eens aan haar: wie is belangrijker in je leven, God of ik? Ze antwoordde: God. Dat moest ik wel even verwerken, aangezien ik God nog niet

kende. Later vroeg ze of ik eens meewilde naar een alphacursus. Een jaar later vroeg ze het nog eens.

Toen ben ik meegegaan. Je kon er terecht met al je vragen, al je opmerkin-

‘Ze trotseerde de wind en vloog naar me terug’

gen. Het was fantastisch. We deden nog een alphacursus, en een after-alphacursus. Ik had altijd wel een vaag besef dat er ‘iets’ moest zijn, maar inmiddels weet ik het zeker: Jezus leidt ons.

Heb vertrouwen

Ook via onze vogels leer ik God kennen. Een paar keer per week gaan we

naar een natuurgebied waar we de vogels trainen en laten losvliegen.

Jessica Willemsen met een kerkuil.

Onlangs was ik er met onze valk Elena. Ze vloog verder en verder. Verder

dan anders. Ik raakte een beetje in paniek, ik was bang om haar kwijt te raken. Toen kreeg ik het gevoel: ‘Heb vertrouwen.’ Maar ik bleef gespannen. Ik besepte dat Elena op eigen kracht niet naar me terug zou kunnen vliegen omdat er een sterke wind stond. Ik begon haar tegemoet te lopen. Weer kreeg ik het sterke gevoel: ‘Heb vertrouwen.’

Pas na de derde keer werd ik rustig. Ik bleef stil staan en beantwoordde dat vertrouwen. En tot mijn grote verbazing keerde Elena om, de zware wind trotserend. Ze landde netjes op de handschoen. Indrukwekkend. Door de schepping toont God zijn aanwezigheid. Aan ons allemaal de taak om Hem te leren vertrouwen.’

MARGOT C. BERENDS

Veel bezoek

Vervolg van pagina 1

zitten. Ze willen niet naar andere kerken.’

Toch willen de hulpverleners er geen nachtmerriescenario van maken. In de brochure schrijven ze dat het beeld ‘vertekend’ is, omdat het veel ouderen wel goed gaat. Verder zijn er allerlei initiatieven van gemeentelijke welzijnsorganisaties en kerken die de zon voor de eenzamen weer kunnen laten schijnen.

Goede matches

Zo’n lichtpuntje is het project ‘Vriendschappelijk huisbezoek’ van Ouderenwerk Segbroek, Loosduinen en Haagse

Hout. Een vrijwilliger komt wekelijks langs bij een oudere die behoefte heeft aan gezelschap. Ze gaan dan samen de krant lezen, schaken of een wandeling maken. Het project is zo’n succes dat er dringend meer vrijwilligers worden gezocht.

Ouderenconsulent Lizeth Kastelein hoort veel enthousiaste verhalen. ‘De ouderen voelen zich echt minder eenzaam. Het is bijzonder dat steeds meer dertigers en veertigers zich opgeven. Zij hebben hun baan verloren en willen toch zinvol bezig zijn.’

De organisatie zorgt ervoor dat de ouderen en hun nieuwe kennis goed bij elkaar passen. ‘Het moet natuurlijk klikken. We maken goede matches en laten de mensen eerst met elkaar ken-

nismaken.’ De adressen van de ouderen die bezoek kunnen gebruiken komen van huisartsen, de thuiszorg of familie. ‘En van bureaus die zich ongerust maken’, weet Kastelein.

Megaparty

Ook de kerken zitten niet stil. De brochure noemt het Alleencafé in Laak. Daarin kun je praten over het verlies van je naaste. ‘Rouw is een belangrijke katalysator van vereenzaming.’ Er zijn kerken die generaties met elkaar in contact brengen. In de Bethelkerk zijn er na schooltijd spelmiddagen voor ouderen en kinderen. De Duinzichtkerk heeft traditioneel een paasontbijt voor kinderen en hun (groot)ouders. Veel kerken hebben een soos voor ou-

deren, koffiedrinken, creatieve middagen, gespreksgroepen. Er gebeurt van alles. In de Bethlehemkerk gaan 55-plussers een dagje wandelen of fietsen. Ze maken ook uitstapjes naar het eiland Goeree en vogelpark Avifauna. De Marcuskerk heeft voor ouderen die

Vrijwilligers komen schaken of gaan mee uit wandelen

hun weg weten op internet een aparte knop op de homepage. Dan verschijnen er allerlei activiteiten die speciaal voor hen bedoeld zijn. De kerk werkt samen met welzijnswerkers in Moer-

wijk en Morgenstond. Er rijdt ook een kerkbus.

Dankzij de actieve vrijwilliger Emma Moerman hoeven 75-plussers hun verjaardag niet meer alleen te vieren. Ze organiseert om de maand een groot feest voor alle 75-plus-gemeentelieden. De gemeentenzaal van de kerk wordt dan versierd met slingers, er is taart, een quiz en de dominee komt de jubilarissen feliciteren.

‘Laatst zei een vrouw tegen me: ik heb nog nooit zoveel mensen op mijn verjaardag gehad.’ De dominee blijft praten bij elk tafeltje en trekt de agenda voor vervolgfafspraken. ‘Krijgen de ouderen ook nog eens bezoek aan huis.’

HANS HEMMES

Mirjam Bresser doet met Pinksteren belijdenis 'Ik viel met mijn neus in de boter'

INTERVIEW Veertig jaar én een "vergelijkend warenonderzoek" later, belandde Mirjam Bresser (57) terug in de kerk. Met Pinksteren doet ze belijdenis.

Mirjam Bressers ontdekte God langzaam in het DNA.

IK BEN GEREFORMEERD GEDOOPT en christelijk opgevoed. We gingen her en der naar de kerk, naar de gereformeerde Valkenboskerk, naar de hervormde Bethelkapel. Maar mijn ouders en ik kregen steeds meer moeite met al die richtingen, die bloed-

groepen binnen de kerk, die het niet met elkaar eens waren. Al die afscheidingen. We gingen steeds minder en op het laatst bleven we gewoon weg. Veertig jaar was ik niet in de kerk geweest, maar altijd was ik gelovig gebleven. Ik heb biologie gestudeerd met

als bijvak informatica. Naarmate ik meer leerde over hoe alles in elkaar zit – bijvoorbeeld de evolutie, het DNA – werd ik er steeds zekerder van dat er een planner, een God moest zijn.

Meteen raak

Tien jaar geleden werd de PKN gevormd, de gefuseerde Protestantse Kerk in Nederland. Dat sprak me aan: christenen die weer één gemeenschap gingen vormen. Met mijn vader had ik altijd veel over het geloof gefilosofeerd. Toen hij was overleden, dacht ik: ik kan wel geloven, maar het is ook fijn om er met anderen over te praten.

Ik heb toen een lijstje met kerken gemaakt voor een soort "vergelijkend warenonderzoek". Bij de tweede kerk waar ik kwam, was het meteen raak.

'De sfeer, de mensen, alles sprak me aan'

De Bethelkerk op Scheveningen. Gedurende die hele eerste dienst liep er een traan over mijn wang. De sfeer, de mensen, de predikant, alles sprak me aan. Ook het gebouw vind ik schitterend: de architectuur, de glas-in-loodramen, de twee orgels. Bij deze gemeente wil ik horen. In juni doe ik belijdenis.

Ik viel met mijn neus in de boter, want het bleek dat dit al jarenlang een gefedereerde gemeente was van hervormden en gereformeerden. Ik vind het daarnaast fijn dat er een samenwerking is met de rooms-katholieke Antonius Abtkerk. Ze hebben één keer per jaar een gezamenlijke viering. Veel te weinig eigenlijk. Hoe meer oecumene, hoe liever het me is.'

MARGOT C. BERENDS

Vrijwilligers helpen slachtoffers mensenhandel Een maatje om het piekeren tegen te gaan

INTERVIEW Ex-slachtoffers van mensenhandel gaan eens per week op stap met een 'maatje'. Het helpt hen terug te keren naar een normaal leven. 'Afleiding en beweging', dat hebben ze nodig, zegt Eva Heezemans.

MENSENHANDEL KENT VELE gedaanten. Loverboys die misbruik maken van jonge vrouwen. Huishoudelijk personeel dat extreem lange dagen maakt en van wie het paspoort is afgenomen. Gedwongen prostitutie. Ook in de horeca en in de land- en tuinbouw komt mensenhandel voor. Dwang en uitbuiting zijn overal aan de orde. De gevolgen zijn ernstig. Veelal kam-

'Ze voelt zich afhankelijk en onzeker'

pen slachtoffers met een posttraumatisch stress syndroom. Eva Heezemans werkt bij kerk- en stadorganisatie Stek en koppelt slachtoffers van internationale mensenhandel aan een sociaal maatje. 'Ze hebben vaak depressieve gevoelens en slapen slecht. Ze blijven bezig met overleven', vertelt ze.

Naaicursus

De vrijwilligers en slachtoffers trekken een jaar lang eens in de week samen op. Soms maakt een vrijwilliger iemand wegwijs in de Nederlandse samenleving. Soms gaat het vooral om ontspanning: samen een wandeling maken in het park of een kopje koffie drinken en kletsen. 'Het is belangrijk om afleiding te bieden van stress en piekeren, en om deze mensen in beweging te brengen', aldus Heezemans.

Vrijwilliger Harini (26) weet uit ervaring dat dat niet altijd makkelijk is. 'Mijn cliënt heeft geen agenda, dus ik bel drie keer per week om te checken of de afspraak doorgaat.' Harini kent deze vrouw, een 45-jarige Nigeriaanse, sinds november. 'We zijn nu zover dat ze volgende week begint met een naaicursus, die ik voor haar gevonden heb. Ze wil graag zelfstandiger worden en zich weer nuttig voelen.'

Een slachtoffer van mensenhandel trekt op met z'n maatje, op weg naar een beter leven.

Voorgeschiedenis

De slachtoffers komen via hulpverlenende instanties bij Stek terecht. De vrijwilligers weten alleen waar hun cliënt vandaan komt. Van de voorgeschiedenis is niets bekend. Heezemans: 'Dat vinden we niet van belang. Het gaat om de persoon in het hier en nu.'

Aan de vrijwilligers vertellen de cliënten soms wel iets meer. Vrijwilliger Joëlle (26): 'Het is heftig om de verhalen van mijn maatje aan te horen. In Nigeria was ze onafhankelijk. Nu voelt

ze zich afhankelijk en onzeker.' Evenwicht vinden tussen afstand en nabijheid in het contact, vond Joëlle wel eens lastig. 'Maar ik heb haar gestimuleerd anderen die ze via de kerk kende, in vertrouwen te nemen. Nu gaat het beter.'

Harini komt zelf uit Sri Lanka en heeft veel armoede gezien, vertelt ze.

'Het gaat om de persoon in het hier en nu'

Dat beweegt haar om anderen te helpen. Na haar studie internationale betrekkingen wil ze, net als Joëlle die

Afrikaanse talen en culturen studeert, zich inzetten voor ontwikkelingssamenwerking.

Twee keer per jaar is er een feest met alle vrijwilligers en cliënten. Heezemans: 'Je merkt dan hoe de vrijwilligers en hun maatjes op elkaar ingespeeld zijn geraakt. Ze maken samen grapjes. Mooi om te zien.'

GILLES BOEUF

ER IS RUIMTE VOOR NIEUWE VRIJWILLIGERS. INFO: TEL. 318 16 16.

Anmar Hayali.

Anmar Hayali over migrantenkerken:

'We moeten onze vooroordelen opzij zetten'

INTERVIEW Allochtone en autochtone kerken dicht bij elkaar brengen. Dat is de missie van Anmar Hayali, coördinator bij Samen Kerk in Nederland, een vereniging van migranten- en internationale kerken. Hij ziet veel uitdagingen.

HAGENAAR ANMAR HAYALI IS geboren in Irak en vluchtte in 1999 vanwege geloofsvervolging met zijn familie naar Nederland. Jarenlang deed hij jeugdwerk bij de Bosbeskapel. Als coördinator bij Samen Kerk in Nederland (Skin) helpt en adviseert hij migrantenkerken. Allochtone en autochtone kerken moeten elkaar vaker opzoeken, meent hij.

Samen kerk zijn in Nederland: wat betekent dat voor u?

'Alleen met alle heiligen en met alle autochtone en niet-autochtone christenen, zijn we kerk in Nederland. Het Lichaam van Christus is niet (slechts) een bundeling van losse individuen, maar de gemeenschap van alle christenen in Christus.

Tussen autochtone en migrantenchristenen is nauwelijks sprake van een relatie, laat staan van samenwerking om Gods missie te vervullen. Ik doel op de opdracht die Jezus ons in Mattëus 28 geeft: 'Ga dus op weg en maak alle volken tot mijn leerlingen, door hen te dopen in de naam van de Vader, en de Zoon en de Heilige Geest, en hun te leren dat ze zich moeten houden aan alles wat ik jullie opgedragen heb.'

Wat verstaat u onder goede samenwerking?

'Veel migrantenchristenen zonder verblijfspapieren zijn strafbaar en hebben hulp nodig. De generatiekloof tussen jongeren en ouderen in autochtone en allochtone kerken kan verkleind worden. Jong en oud houden vaak van een ander soort preektaal en van andere muziek. Het is mooi dat jongeren veel makkelijker dan ouderen over kerkmuren, taal- en cultuurgrenzen heen kijken. Ze staan opener voor andersdenkenden. Autochtone en migrantenkerken zouden samen kunnen bedenken hoe jongeren meer bij de christelijke gemeenschap betrokken kunnen worden. En hoe je bruggen kunt slaan tussen jongeren met verschillende culturele en geloofsachtergronden.

Een andere uitdaging is huisvesting vinden. Autochtone en niet-autochtone kerken zouden met overheidsinstanties en anderen hun krachten kunnen bundelen om de vraag naar en het aanbod van gebouwen beter op elkaar af te stemmen.'

Hoe komt het dat autochtone en allochtone christenen volgens u niet genoeg met elkaar optrekken?

'Met name culturele verschillen zor-

gen soms voor onbegrip of zelfs conflicten. Migrantkerken wortelen meestal in gemeenschapsculturen, terwijl Nederland door de bank genomen een individualistische cultuur is. Autochtone kerken denken daardoor vaak praktisch over snelle samenwerking. Dat is soms een stap te snel voor de relatiegerichte migrantenkerken, die eerst willen weten met wie ze te maken hebben. Er zijn daarnaast hiërarchische verschillen. Bij een allochtone gemeenschap klopt eerst aan bij de leidinggevende. Niet bij een commissie, zoals bij autochtone kerken. We moeten onze vooroordelen opzij zetten en met oprechte belangstelling de relatie met elkaar aangaan. Wanneer autochtone en niet-autochtone christenen elkaar (h)erkennen als ge-

'Christelijke migranten leren om te gaan met tegenslagen'

lijkwaardige kinderen van God, ontstaan er gezonde relaties. Wederkerigheid is voor samenwerking essentieel. Wij hebben elkaar nodig.'

Wat kunnen autochtone kerken leren van migrantengemeenschappen?

'Migrantenchristenen hebben geleerd om onder leiding van Christus met tegenslagen om te gaan. Ze bieden een tegenwicht aan ontkerkelijking en aan de vijandigheid tegen christenen en het Evangelie in Nederland. Veel migrantenchristenen zijn vervolgd omwille van hun geloof. Desondanks hebben ze het vertrouwen in God weten te behouden. Het geloof biedt houvast. Hun vastberadenheid kan ons inspireren. Overigens heb ik genoeg autochtone christenen ontmoet die ook getuigen van een levendig geloof. Daarnaast zijn de meeste migrantenchristenen niet alleen kerk op zondag, maar ook doordeweeks. Dat zie je aan de vele activiteiten. Velen doen vrijwilligerswerk, bedoeld om de medemens een grotere greep op het leven te laten krijgen. Denk aan sociale hulpverlening, armoedebestrijding, jeugdwerk, deskundigheidsbevordering. In de Bijbel is te lezen hoe God migranten gebruikt om zijn plan met allerlei landen en volken te realiseren.'

ROBERT REIJNS

advertentie

JOHAN WASSENAAR
VOETBEDDEN OP MAAT EN SCHOENEN

Prins Hendrikstraat 132 2516 HX Den Haag 070 363 75 19
info@johanwassenaar.nl www.johanwassenaar.nl

Stilteactie tegen armoede wegbezuinigd door crisis

NIEUWS Of de stilteacties tegen armoede bij het Binnenhof na juni doorgaan, is nog onzeker.

Het landelijk bureau voor arbeidspastoraat Disk, dat de 'stilteacties tegen armoede' bij het Binnenhof financieel ondersteunde, sluit wegens geldgebrek per 1 juni zijn deuren. Iedere derde dinsdag van de maand, om 13 uur, wandelen actievoer-

ders zwiingend vanaf het Plein langs de Tweede Kamer en het Binnenhof. Ze voeren stil protest tegen armoede (zie foto). Disk staat voor 'Dienst in de industriële samenleving vanwege de kerken'. Het arbeidspastoraat was voorheen 'industrie-pastoraat'. Volgens een woordvoerder van Disk levert de crisis volop werk voor het arbeidspastoraat, maar moeten kerken nu eenmaal bezuinigen. Directeur Hub Crijns overlegt met de Raad van Kerken of een nieuw landelijk initiatief rond kerken en armoede opgezet kan worden, met meer vrijwilligers en subsidiegevers. Vrijdag 16 mei is er in de Bergkerk om 14 uur een afscheidsviering voor Disk. In mei en juni blijven de stiltedemonstranten nog actievoeren.

advertenties

Gabriel Financiële Bescherming, voor oprecht financieel advies en hypotheek.

Telefoon: 070-2600718.
Website: www.gabrielfb.nl

Gabriël
FINANCIËLE BESCHERMING

Firma K. H. Kerkhof & ZN
Uitvaartzorg sinds 1892

Dienstverlening op maat door uitvoering van:

- levensbeschouwings- en geloofsgebruiken en individuele wensen

Vrije keuze van:

- begraafplaats of crematorium
- kerk, aula of locatie
- plaats van opbaring
- uitvaartverzekering/deposit

Uitvaartcentra

- Sorghvliet Groot Hertoginnelaan 1
- Waldeck Oude Haagweg 28
- Nootdorp Veenweg 14

Thuisopbaring volgens uw wensen met de juiste zorg en middelen

Groot Hertoginnelaan 227 's-Gravenhage
firma@kerkhof-uitvaartzorg.nl

070 345 16 76
www.kerkhof-uitvaartzorg.nl

Zorgvuldige aandacht en professionaliteit, al vier generaties een familietraditie

Van Der Helm
uitvaartzorg

persoonlijke begeleiding bij uitvaarten... van mens tot mens...

070 - 335 03 97 - www.vdhuz.nl

Engelen & Spoor
UITVAARTVERZORGING

Gericht naar uw persoonlijke wensen

Verzorgen en hulp bij verzekeringen en deposito's

Diverse uitvaartcentra beschikbaar, o.a. 'Sorghvliet', Groot Hertoginnelaan, 's-Gravenhage

Kantoor
Jan van Nassastraat 110, 's-Gravenhage

Tel. (070) 350 7000
(dag en nacht)

info@engelenenspoor.nl www.engelenenspoor.nl

Collectanten Sint Jacobusparochie vieren 250-jarig jubileum

Het geld wordt beschaafd opgehaald

INTERVIEW Wie in de Parkstraatkerk zit, ziet tijdens de collecte keurige heren in pak langs de banken schrijden. Ze vormen het College van Diakenen, dat 250 jaar bestaat.

NIEUWE COLLECTANTEN VAN DE Sint Jacobusparochie zetten plechtig hun handtekening in een oud boek. De Parkstraatkerk heeft – waarschijnlijk – het oudste college van Nederland. Het College van Diakenen bestaat sinds 1764, toen de Sint Jacobusparochie nog in een schuilkerk aan de Oude Molstraat zat. Voorzitter Hans Haarsma (74) weet bijna zeker dat zijn college het oudste van Nederland is. 'De hervormde gemeenten in Dordrecht en Rotterdam denken het oudste te hebben, maar zij begonnen pas 202 jaar geleden.' Een van de jongere collectanten is Taco Meijer (37), overigens werkzaam bij het Ministerie van Economische Zaken. Hij is onder de indruk van de lange geschiedenis. Ook hij heeft zijn handtekening in het grote boek gezet. 'Daar staan zelfs de namen in van de eerste collectanten.'

Geen vrouwen

Bij het lidmaatschap horen regels, zoals het kledingvoorschrift: jas met das (een speciale met de kerk erop). Dames zijn reglementair nog geen lid van het college. Volgens de voorzitter is er tijdens een 'feministische golf' nog over gestemd en was een kleine meerderheid tegen. 'Als er een tekort aan mannen komt, zijn ze zeker welkom', zegt Haarsma. 'Ze gunnen ons ons mannsfeertje, wij zijn een hechte vriendenclub.'

Een van de festiviteiten is de jaarlijkse uitgaansdag die volgens de voorzitter ook al 250 jaar bestaat. De vijftien-

tig collectanten 'met hunne dames' mogen dan hun eigen contributie opeten, het zogenaamde 'potverteren' voor een bijeenkomst van 'Verpoozing'.

Haarsma heeft nog meegemaakt dat er collectestokken met een belletje rondgingen. Een aantal stokken van twee eeuwen oud is nu gerestaureerd en wordt ingezet tijdens de hoogmis op 25 mei, als het jubileum wordt gevierd met de Krönungmesse van Mozart.

Geen mandjes

Anders dan in de meeste kerken, depneren de gelovigen hun giften in papieren zakjes. Die worden op de haken van de bank gelegd en opgehaald. Volgens de voorzitter is dit systeem 'bijna uniek voor Nederland'. Alleen in Gouda gebeurt het ook zo. Op de zakjes staan wervende teksten als 'Uw gift is méér dan geld alleen'. Er is onlangs geëxperimenteerd met mandjes, maar dat maakte geen verschil in de opbrengst en had veel nadelen. Haarsma:

'De dames gunnen ons ons mannsfeertje'

'Het zakje is een beschaafde methode. Niemand ziet hoeveel je geeft en het gaat snel.' Meijer beaamt dat. 'Onze monumentale kerk is groot, het duurt een tijd voordat je langs alle banken bent.' De inhoud van de zakjes van de drie zondagsmissen verdwijnt in de kluis,

Hans Haarsma (l) en Taco Meijer prijzen zich rijk als collectanten van een lange traditie.

die op maandag geleegd wordt. De collectes vormen de belangrijkste inkomstenbron van de parochie, nog voor Kerkbalans en donaties.

Machines

Hoe ziet de toekomst eruit? Haalt dit unieke college het 300-jarig bestaan? In het gedenkboek dat dit jaar uitkomt geeft Haarsma een persiflage. 'Het is 2028. Door de pincultuur heeft niemand meer contant geld op zak. Achter in de kerk staan machines, waarin mensen geld kunnen storten. De collectanten helpen hen.'

De jongere collectant Meijer denkt dat het niet zo'n vaart zal lopen. 'Die offergave is een deel van de mis, dat hoort er bij.'

HANS HEMMES

Laatste maanden van Kruispunt

'Ons past een bescheiden rol'

REPORTAGE De kerk Kruispunt in Mariahoeve sluit deze zomer na 45 jaar haar deuren. Een bezoek op zondagochtend aan een kerk in haar nadagen.

DR. J. VERBURG, DIE AAN Kruispunt verbonden was van 1974 tot aan zijn emeritaat in 1991, trekt deze ochtend een volle kerk. Sommigen zijn 'speciaal voor hem' gekomen, hoor ik om mij heen. 'Ik heb je lang niet gezien. Hoe gaat 't ermee? Begrijp je nou dat het moet stoppen?'

Driekwart wil in Mariahoeve blijven kerken

klinkt op uit de banken. Er is nog zoveel onbegrip over het besluit van de algemene kerkeraad van de Protestantse Gemeente te 's-Gravenhage om na ruim vijftig jaar de hervormde Kruispuntkerk aan de Diamanthorst aan de credienst te onttrekken.

Kinderrijk

Het valt mij, als buitenstaander, snel op hoeveel de mensen om elkaar geven. Dit is een hechte gemeenschap, een soort oude familie, de laatsten van de ooit kinderrijke nieuwbouwwijk Mariahoeve. Vijftig jaar geleden waren er zoveel kinderen voor de nevendienst dat ze in de school aan de overkant van de straat opgevangen moesten worden. De kerk was te klein. 'En de bezoekers zaten tot in de gang',

Kruispuntkerk.

vertelt een man voor wie deze kerk een tweede huis is. De sluiting doet ook dominee Verburg pijn, al zegt hij het 'verwerkt te hebben'. Maar toch. 'Ik ken zoveel kerken in nieuwbouwwijken. Dat zijn meestal containers met een kruis erop. Dit gebouw is echt iets anders.'

Bescheiden

In zijn preek plakt Verburg een bijbelse pleister op de wonden. Hij vergelijkt de kerkgeschiedenis door de eeuwen heen met de woorden van Jezus over de graankorrel die vrucht draagt. De kerk heeft altijd zoveel mogelijk publiek willen trekken: met evangelisatiediensten, nieuwe muziek, noem maar op. Maar dat is volgens hem niet de kern, de graankorrel. 'De kerk heeft een bescheiden rol in de samenleving. Onze taak is om te bidden, te delen, de sacramenten te geven.'

Dan moet het niet uitmaken in welk gebouw mensen hun geloof belijden. Verburg spreekt zijn publiek direct aan: 'U moet uw weg straks weer in een kerkelijk niemandsland vinden.'

Ik hoop althans dat u ergens naartoe gaat en daar kunt aarden als die graankorrel.' In een persoonlijk nawoord dankt hij iedereen voor de vele jaren dat hij hun predikant mocht zijn. 'Met alle ups en downs.' Warm applaus. De organist houdt een ode aan een 99-jarige man in rolstoel: ooit zat hij zelf achter die toetsen.

Gratis preken

De bewoners van Mariahoeve lijken Verburgs advies al op te volgen. De stichting Vrienden van Kruispunt heeft in een enquête onder gemeentelieden gevraagd waar zij naartoe willen. Een kleine minderheid is bereid te verkassen naar andere PGG-kerken,

'U moet straks weer uw weg in een niemandsland vinden'

de Duinzichtkerk (Benoordenhout) of de Christus Triumfatorkerk (Bezuidenhout). Maar liefst driekwart wil blijven kerken in de wijk. Er is een plan om de kapel van verpleeghuis Florence (Hofzichtlaan) te huren voor diensten. 'Sommige dominees hebben al gezegd dat ze voor niks willen preken', vertrouwt een initiatiefnemer me toe. Die graankorrel wordt nog wel eens brood.

HANS HEMMES

AFSCHEIDSVIERING KRUISPUNT:
22 JUNI, 10 UUR.

Toch herdenkingsteken Joodsch Lyceum Transvaal

'Slachtoffers hebben het recht herdacht te worden'

RECONSTRUCTIE De Paul Krugerschool in Transvaal zou vorig jaar uit angst voor baldadige jeugd geweigerd hebben een bord aan de gevel te schroeven om het Joodsch Lyceum uit de Tweede Wereldoorlog te herdenken. Maar het is er toch gekomen. Vorige maand is een plaquette onthuld.

T IEN HAAGSE INSTELLINGEN WAAR vroeger veel joden kwamen, hielden vorig jaar op 4 mei open huis. Ook de Paul Krugerschool in Transvaal, een school voor christelijk basisonderwijs. Aan de Fischerstraat stond van oktober 1941 tot april 1943 het Joodsch Lyceum. Het lyceum werd opgericht nadat het joden verboden werd om onderwijs op openbare scholen te volgen en te geven. Van de 276 leerlingen overleefden 179 de oorlog niet. Van de drieënveertig docenten zijn er vijftien omgebracht. Een oud-leerling van het lyceum vertelde over zijn schooltijd. Een historicus presenteerde een boek. De Wassenaarse bezoeker Debbie Zoutendijk vroeg een docent waarom de oorlogsgeschiedenis niet herdacht werd met een bordje aan de voorgevel. Volgens haar antwoordde de leerkracht dat de directie daarvan had afgezien uit angst voor vernieling door islamitische buurtbewoners. Daarop schreef Zoutendijk een verontruste brief aan *de Volkskrant* en *De Telegraaf*, en aan de gemeenteraad. De PVV stelde Kamervragen.

Negatieve uitspraken

De roep om een herdenkingsbordje was al ouder. Al in 2008 diende een oud-leerling van het Joodsch Lyceum bij de Haagse stichting *Berichten uit de Vorige*

'Ook een bord voor een rommelmarkt kan beklad worden'

Eeuw een aanvraag in om een schildje met een korte tekst aan de muur te schroeven. Overal in de stad hangen zulke bordjes, om gebouwen en gebeurtenissen aan de vergetelheid te ontrukken. De – inmiddels opgeheven – stichting was mede opgericht door Luc Meuwese en beheerde een website waar Hagenaars bijzondere plekken die volgens hen een plaquette waard waren, konden voorstellen.

Hij zegt: 'Samen met de Paul Krugerschool hebben we een wijkbijeenkomst belegd om te peilen hoe de buurt over een bordje dacht. Naast de schooldirecteur waren ook vertegenwoordigers van de islamitische gemeenschap aanwezig. De reacties waren positief. Toch zeiden enkele aanwezigen dat scholieren soms negatieve uitspraken deden over joden, als reactie op het conflict tussen Israël en de Palestijnen. Met een lesbrief, die leerlingen konden meenemen naar huis, wilde de school het doel van de plaquette toelichten. Er stond in dat de plaquette niet alleen

een herinnering was aan de vreselijke oorlogsgebeurtenissen, maar ook dat de samenleving in het herdenkingsteken een algemene waarschuwing kon zien voor de gevolgen van "het apart zetten van bevolkingsgroepen". Het initiatief vond echter geen doorgang. De direct betrokkenen bedachten dat 'de media' vandalisme onmiddellijk zouden oppikken, met als gevolg dat een hele religieuze bevolkingsgroep over een kam geschoren zou worden. Meuwese zag de krantenkoppen

Schoolkinderen kregen een gastles van oud-lyceumleerling Rolf Nihom, en knutselden collages over de Tweede Wereldoorlog en het Joodsch Lyceum.

al voor zich: 'Jodenhaat onder moslims in Haagse wijk'. Meuwese: 'Dat is negatieve beeldvorming. Wel meer plaquettes van ons hebben te lijden gehad onder vandalisme, heus niet alleen van Nederlanders met buitenlandse of islamitische ouders.'

Verwarring over adres

Namens de Paul Krugerschool voert Gerard Brasjen het woord. Hij is sector-

de islamitische gemeenschap uit de wijk waren een paar jaar geleden niet tegen een monument. Maar je moet goed nadenken over de juiste locatie en over de vorm.' Wat de docent op de open dag aan mevrouw Zoutendijk verteld zou hebben, laat Brasjen in het midden. De juiste locatie blijkt inderdaad een

aardig puzzeltje. Jeannet Carelsen, vestigingsdirecteur van de Paul Krugerschool, zette na de commotie over het ontbrekende bordje een artikel op de schoolwebsite. Het adres van het Joodsch Lyceum, Fisherstraat 135, is nu Fischerstraat 133-5. Aan de Fischerstraat 133 ligt de Paul Krugerschool. Nummer 135 is nu de openbare basisschool De Springbok. Carelsen meent dat het lyceum op nummer 135 was gevestigd.

Begrip

Brasjen ontkent niet dat vandalisme voorkomt in de omgeving van de school. Een aankondigingsbord voor de open

De tragische geschiedenis van het vroegere Joodsch Lyceum wordt herdacht met een plaquette, tevens een waarschuwingsteken.

directeur onderwijs van de Stichting Christelijk Onderwijs Haaglanden waar de Paul Krugerschool onder valt. Hij zegt: 'Het initiatief is niet doodgebloed vanwege angst voor religieuze vandalisme. Vertegenwoordigers van

dag werd op 4 mei vorig jaar daarom binnengezet. 'De kans dat het bord gestolen of beklad zou worden was aanwezig. Maar ook een bord dat bijvoorbeeld een rommelmarkt aankondigt loopt dat risico.'

Volgens Carelsen is het 'absoluut niet waar' dat de school te maken zou hebben met religieuze vandalisme door schoolgaande of omwonende moslims. Toen de plaquette vijf jaar geleden ter sprake kwam, waren alle moslimorganisaties positief, schrijft ze. Enkele klassen krijgen jaarlijks lessen over de geschiedenis van joden in Den Haag en over het Joodsch Lyceum in het bijzonder. Dit jaar deden leerlingen van basisschool De Springbok daaraan mee. Daarbij vertelde een oud-leerling van het lyceum, Rolf Nihom, over zijn vroegere school en over zijn onderduiktijd. De leerlingen verwerkten hun ervaringen met het knutselen van poppetjes

Het gedenkteken is ook een algemene waarschuwing

van klei, met collages en kalligrafie-workshops. Er is daarnaast een nieuwe website ontworpen, joodslyceum.nl, geheel gewijd aan de betrokkenheid van de huidige basisscholen bij het Joodsch Lyceum. Ouders noch leerlingen hebben volgens Carelsen ooit bezwaar gemaakt tegen de voorlichtingslessen.

Niet veilig

Sinds de ophef vorig jaar heeft de Paul Krugerschool opnieuw de mogelijkheid onderzocht om een gedenkteken aan de muur van het gebouw te schroeven. 'De joodse slachtoffers hebben het recht herdacht te worden', aldus Brasjen. Begin vorige maand is een rechthoekig, sober, roestvrijstalen herdenkingsteken onthuld. Vele leerlingen, een rabbijn, een oud-leerling, een wethouder en buurtbewoners waren bij de onthulling aanwezig. De plaquette vermeldt:

'Van 1941 tot 1943 gingen op deze plek 276 kinderen naar het Joodsch Lyceum. Ze waren niet veilig. Niet in huis. Niet op straat. Niet op school. 179 van hen werden opgepakt en uit Nederland weggevoerd. Ze keerden nooit meer terug.'

Meuwese is tevreden dat de plaquette er toch nog gekomen is. 'Eerst lag het onderwerp gevoelig in de wijk. Maar nu zijn we jaren verder. De school heeft haar best gedaan om leerlingen duidelijk te maken dat negatieve en onjuiste beeldvorming ernstige gevolgen kan hebben voor de samenleving. Ik geloof dat er door die inspanningen veel meer begrip is gekomen voor het plaatsen van een gedenkteken.' Enkele scholieren bevestigden dat eensgezind: 'Het is erg dat leerlingen van vroeger vermoord zijn. Het bord herinnert ons daaraan. De geschiedenis mag zich niet herhalen.'

ROBERT REIJNS

Opera: Anne Frank in Amerikaanse kerk

In de American Protestant Church voeren sopraan Michal Bitan en pianist Jeroen Sarphati een opera uit van Grigory Frid. Het stuk is gebaseerd op het dagboek van Anne Frank.

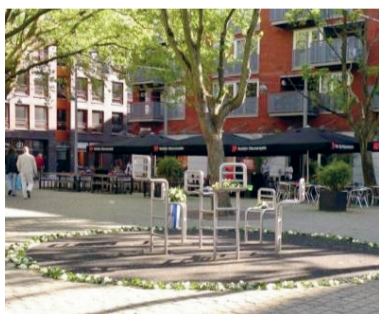
ZATERDAG 10 MEI, 16 UUR.
TOEGANG VRIJ; COLLECTE.

Jom Hasjoa met Judith Belinfante

In mei is het Jom Hasjoa, de gedenkdag voor joden die tijdens de Tweede Wereldoorlog zijn omgebracht. Op initiatief van de Haagse Gemeenschap van Kerken wordt traditiegetrouw een herdenkingsdienst gehouden waar ook joden aan deelnemen. Judith Belinfante, oud-directeur van het Joods Historisch Museum en van het Nationaal Comité 4 en 5 mei, houdt de hoofdtoespraak. Eckhard Benz-Wenzlaff, predikant van de Deutsche Evangelische Gemeinde, leest de kroniek. Chazzan Ken Gould en het Leiden University College Choir brengen liederen; Geerten van de Wetering bespeelt het orgel. Na afloop brengen de bezoekers bloemen naar het Joodse Kindermonument op het Rabbijn Maarsenplein (zie foto).

ZONDAG 11 MEI, 14 UUR.
KLOOSTERKERK.

IN - D R U K

HET GEHEIM VAN DE LOFZANG

M ET PINKSTEREN GAAN DE APOSTELN de straat op. Het is daarom eigenlijk vreemd dat de gevestigde kerken vroeger wat meewarig naar het Leger des Heils keken. Was dat eigenlijk wel een 'kerk'? 'Gered om te redden', was de leuze van oprichter William Booth (zie afbeelding). Zeker, van het sociale werk onder daklozen konden wij wel wat leren. Maar met een brassband op de hoek van de straat 'Kom arme zondaar' zingen... En doop en avondmaal hebben ze ook al niet. Dat liederen het geheim zijn van het 'methodisme', begreep men niet in het door Calvin gemunte Nederlandse protestantisme. Een simplistische theologie en ruimte geven aan emoties, het mocht niet goed wezen.

Het veertig jaar geleden verschenen *Liedboek voor de kerken* is een laatste oprisping van zulk gearriveerd kerkelijk denken. Vergeleken met

de hervormde bundel van 1938 was het nieuwe liedboek wel een hele vooruitgang. Maar er was weinig ruimte gelaten voor liederen en melodieën waarin de eigen geloofsexpressie aan bod komt. Daarvoor moest je naar de 'Muzikale fruitmand' of naar 'Opwekking'. Voor wat in de Engelse traditie 'worship' heet – 'eredienst' steekt daar schraal bij af – was je aangevoelen op klassieke hymns of het repertoire van Taizé.

In het *Liedboek* dat we sinds vorig jaar gebruiken, heeft gelukkig een breed aanbod uit de oecumene een plaats gekregen. Waar 'zieltjes winnen' vroeger taboe was, worden we nu met missionaire initiatieven om de oren geslagen. Het lijkt wel 'reddend wat er te redden valt', denk ik soms. Maar of een gemeente het volhoudt in

een in steeds ongeloviger c.q. onverschilliger wereld, hangt allereerst af van een kwetsbare gemeenschap die weet van warme saamhorigheid en 'worship'.

'Gelukkig had ik het een paar jaar geleden niet voor het zeggen, anders zou alles afgeschafte zijn wat ik nu aardig vind in de kerk', zei een jongere op een gesprekskring tegen mij. Worship vraagt om liturgie en rituelen waar je samen ingroeit. De komst van het *Liedboek* is een signaal dat men zich beter bewust geworden is van wat er in de plaatselijke kerken speelt. Maar missionair gesproken sluit dit liedboek niet aan bij de cultuur 'buiten'. Dat hoeft ook niet, want het is voor intern gebruik. Voor wie de kerk nog niet verlaten hebben is het een welkome update in de zondagse kerkdienst. Daar komt weer ruimte om met nieuw elan te zingen. Maar in de wereld

buiten de kerk is het (volks)lied zo goed als verdwenen. Dat begint al op de meeste basisscholen en ook daarna zijn muziekonderwijs en zang nog nauwelijks aanwezig. Het Passion-spektakel moet het hebben van wat populaire Nederlandse popsongs. Zelfs de EO begrijpt dat het opwekkingsrepertoire de buitenstaander niets zegt. In de eredienst en in haar activiteiten naar buiten is de gemeente hoedster van het verhaal van Gods trouw. Een verhaal, zo bleek rond Pasen weer, dat tallozen weet te ontroeren. In tientallen uitvoeringen van de Matthäus Passion en in de straten van Groningen. Voorlopig zullen er nog kerken sluiten en missionaire activiteiten floppen, jammer genoeg. Maar als de lofzang stagneert, is het pas echt afgelopen.

ROB VAN ESSEN

Protestantse Kerk, kerken per stadswijk

Stads wijken	Kerkgebouwen	Tijd	4 mei	11 mei	18 mei	25 mei	29 mei Hemelvaart	1 juni	8 juni Pinksteren	15 juni	22 juni	29 juni
Centrum Schilderswijk	Lukaskerk Om en Bij 2	10.15	ds A de Boer Utr HA	ds Verhoeven	Dominicus Job zwijgt	ds J Chr Donner	Stadsklooster Westeinde101	ds JvdBerg	ds Verhoeven	Dominicus Job twijfelt	Drs H Baars	Cand IM Buijser
Benoordenhout Archipel	Duinzichtkerk van Hogenhoucklaan 89	10.00	ds CvDuijn	ds CvDuijn	Ds A vdLingen	Ds CM Schreuder	ds CvDuijn	ds Cvan Duijn HA	Naar Vredeskapel	Ds v Duijn Bev Ambtsdragers	Mw LJ Ridderhof	ds v Duijn
	Vredeskapel Malakkastraat 1	10.30	> Duinzichtkerk	> Duinzichtkerk	Ds C van Duijn	> Duinzichtkerk	> Duinzichtkerk	> Duinzichtkerk	dsv Duijn kerksluiting	> Duinzichtkerk	> Duinzichtkerk	> Duinzichtkerk
Bezuidenhout	Christus Triumfatorkerk Juliana v Stolberglaan 154	10.00	ds RStiemer	Ds B Bootsma	Cand A Post Rijnsbg	Ds RStiemer	Ds B Bootsma	Ds B Bootsma	ds RStiemer	Ds Bootsma HD	Ds Stiemer HA	Ds Hoogendoorn JOP
Mariahoeve Marlot	Kruispunt Diamanthonst 187	10.00	dr A van Haarlem	Ds Keuning Utr	ds de Meij Mecima HA	Zangdienst Anglic stijl	ds R de Meij Mecima HA	Ds FB Fennema	ds R de Meij Mecima HA	ds AvHaarlem	ds de Meij Mecima HA kerksluiting	X
	Pax Christikerk Vliamburg 2	10.00 12.00	ds WvHerwijnen open kerk	Ds Bakker HA Open kerk	Ds Bakker open kerk	Prop PWdeNooy open kerk	Ds SH Smits	ds Bakker open kerk	11u!! gezam dienst	ds Vellinga open kerk	Ds CW Rentier open kerk	Mw E vDijk Rt open kerk
Stadsdeel Laak Spoorwijk	de Oase van Meursstraat 1	10.00	ds E de Pauw	Kringviering	Ds M den Dulk HA	Ds Oldenboom Delft	Ds DSikkema	Ds Koning Reeuwijk	Kringviering	Ds de Reuver HA	Ds Verboom	ds ME den Dulk
Moerwijk / Morgenstond / Zuiderpark	Marcuskerk Jan Luikenlaan 90	10.00	Ds B Plaisier	Ds ME den Dulk	Ds B Westerbeek	Ds JHenzen	Ds de Reuver	Ds ME den Dulk	Ds R de Reuver	*	ds de Reuver HA	Tienerdienst de Reuver +
Vogelwijk Bloemenbuurt	Bergkerk Daal en Bergselaan 50	10.00	ds O Elseman	Ds Wicke HA	Ds A Wicke	Dr P Sanders	X	>Maranathakerk	Ds Elseman	Ds A Wicke	Ds H Wevers	Ds A Wicke
Statenkwartier-0 Duinoord Zeeheldenbuurt Regentessekwartier-N	Maranathakerk 2e Sweelinckstraat 156	10.30	10u ! > Bergkerk	ds O Elseman	Ds H Vollebregt met Bachcantate	Ds Elseman	X	ds O Elseman	Ds A Wicke ST	Ds N van Dorp	Ds IJ Akkerman	Ds A Wicke Jubileum kerk
	Noorderkerk Schuytstraat 9/11	10.00	ds D Sikkema	Ds Stiemer HA	Ds W Pera Leersum	Ds W Verdonk	9u30 ds J vd Berg	ds R Stiemer	Ds H van Laren	Cand R ten Hoopen	ds W Verdonk	ds R Stiemer
Vruchtenbuurt Bohemen	Bosbeskapel Bosbesstraat 5	10.00	ds N Pronk	ds M Koster	ds J Korf S/T	ds Schelling Monster	ds MKoster	Ds Tielkemeijer	Ds Riemersma	Ds Hoogerbrugge	ds M Koster	Ds Verkuijl
Loosduinen Waldeck Houtwijk	Abdijkerk Willem III straat 40	10.00	ds J Korf	Ds Tielkemeijer	Ds W Verkuijl	Ds J Korf S/T	ds Verkuijl	Ds N Pronk	Ds J Korf	Ds G van Reeuwijk	ds Verkuijl S/T 19u Taizé	Ds N Pronk
Bouwlust Vrederust Morgenstond	Shalomkerk Vrederustlaan 96	10.00	ds FB Fennema	Ds N Pronk	Ds Tielkemeijer ST	Ds D Tielkemeijer	Ds D Tielkemeijer	Ds J Korf	Ds N Pronk S/T	Ds N Pronk	Ds D Tielkemeijer	Ds D Tielkemeijer
Scheveningen Dorp	Bethelkerk Scheveningen Jurriaan Kokstr. 173	10.00 17.00	ds J Maasland	Ds van der Hoeven Vbg	Ds AA Bosma	Ds Maasland	9u30 !! ds Maasland	Ds J Maasland HA	ds Maasland	Ds Maasland jeugddienst	Ds J Maasland	Ds de Vries Amstelveen
	Oude Kerk Keizerstraat 8	10.00 17.30	ds J Quist ds J Maasland	Ds B Brunt ds J Quist	Ds J Quist Mi:Prinses Juliana kerk	ds den Breejen ds Maasland	Ds J Quist X	ds JM D vd Berg ds vdHoeven	Ds Quist Ds AvdPlas 9 juni ds Vastenhoud	Ds Quist HA Ds Quist dankz	Ds Schouten Mi: > PJK	dsv Belzen Mi: > PJK
Belgisch park Statenkwartier - W	Nieuwe Badkapel Nieuwe Parklaan 90	10.00	ds R de Meij Mecima HA	Ds vDongen	Ds vdLeest	Dnst jong & oud	Ds Ch van der Leest	Ds Oth Boonstra	Ds Schinkelshoek ST	Ds M Treuren	*	Ds vd Leest cantate
Duindorp	Prinses Julianakerk Tesselsestraat 6	10.00 17.30	ds HdGraaf ds FvHarten	Ds vHarten > Oude Kerk	ds Maasland jeugddienst ds Henzen	DsvHarten > Oude Kerk	Ds vHarten X	Ds J Quist > Oude Kerk	ds v Harten X 9/6 > Oude Kerk	Ds Tanghé jeugddienst JohvdToorn	ds v Harten HA ds Meivogel	ds Maasland ds v Harten duinendienst
Ypenburg	De Toevlucht Laan van Hoornwijk 140	10.00	ds A Minnema S/T	Ds A Minnema	Ds K H Wigboldus	Ds Minnema	9u30 ! ds G van Herk	Mw J Veldboom	Ds Minnema	Ds Minnema	Ds Minnema	Ds Gv Herk Nootdorp
Leidschenveen	De Leidraad Harriët Freezerhof 28	10.00	dhr M Boelen	ds de Vries Bouwstra	Mw P Vossegat	Ds Th Haitjema S/T	Naar Dorpskerk	Mw Ridderhof	Naar Kruisheuvelkerk	dhr M Boelen	ds Haitjema	ds Haitjema S/T

Kerken in overige categorieën

PKN-kerken voor de hele stad	Bethlehemkerk Laan van Meerderevoort 627	10.00 16.30	ds Vastenhoud ds L Vogelelaar	ds LJ Vogelaar ds AJ Mouw	ds Vogelelaar ds Vastenhoud	ds T.J. Pleizier ds Vogelelaar	ds LJ Vogelaar X	ds LJ Vogelaar ?	Ds Vastenhoud Ds LJ Vogelaar	ds C Blenk ds A Verwijs	Ds Vastenhoud ds W Dekker	ds Vastenhoud ds Vastenhoud	
	Houtrustkerk Beeklaan 535	10.30	ds van Klaveren	ds v Ligten Sneek	ds van Klaveren	ds Schoonenberg-Lems	X	ds M Kwant Ridderkerk	ds van Klaveren	ds Kromhout Oegstgeest	ds van Klaveren	ds Sijbrandij S/T	
	Kloosterkerk Lange Voorhout 2	10.00 10.30	ds Klokke	ds Lanooy HA	ds Klokke	ds Lanooy cantate	ds Lanooy	ds Klokke HD	ds Lanooy belijdenisdienst	ds Klokke HA	ds Lanooy	ds Klokke cantate	
	Evangelische Gemeente Lutherse Burgwal 9	10.15	ds van der Meij	ds van der Meij	ds Verhoeven	ds Verhoeven	Stadsklooster Westeinde	ds van der Meij	ds van der Meij	ds Verhoeven	ds J van den Berg	ds Verhoeven	
	Eglise Wallonne Noordeinde 25	10.30	m la Grouw	?	m la Grouw	p.v Hiltten Matthijsen	X	pasteur KA Blei	?	pasteur R Lanooy	?	m la Grouw Fin saison	
Overige kerken voor de hele stad	Deutsche Evang. Gemeinde Bleijenburg 5	10.30	Pfrn B Wenzlaff	Pfr Benz-Wenzlaff	Pfrn Wenzlaff	Pfr E Benz - Wenzlaff	X	Pfr E Benz-Wenzlaff	Konfirmation Die Pfrn	?	Pfr E Benz-Wenzlaff	Abschieds-Gottedienst	
	Doopsgezinde gemeente Paleisstraat 8	10.30	?	ds J Nijwening	ds JF Goud	X	X	mw A Mas	mw C Wentholt	ds A Cuperus	X	dhr P Post	
	Ekklesia Brouwersgr. 2-K in steeg door hek	11.00	X	Toekomst-dromen	X	Profeet	X	X	Doopdienst	X	X	Zomerstop tot 24 aug	
	Evangel. Broedergemeente Hernhutters Chasséstraat 1	10.00 11.00	Zr Welschen	Br AM Welschen	Zr Welschen	11u Zr Bendt	Zr Welschen	Zr Welschen	Zr Welschen	Zr Welschen	Br AM Welschen	Zr Welschen	11u Zr Welschen
	Ned. Indonesische kerk GKN Marcuskerk Jan Luikenlaan 90	13.30	Ds J Linandi	ds M Kollenstaart-Muis	dr JM de Klerk	ds S Tjahjadi	ds Ebenezer Lalenoh	ds J Linandi	mw dr NK Atmadja	vic AK Satria	ds S Tjahjadi	ds S Tjahjadi	
	Remonstrante kerk Ln v Meerderevoort hg 955	10.30	ds Sloomans	ds Philipp	ds Knoppers	ds Sloomans	X	ds Philipp	dss Philipp & Sloomans	ds MF de Vries	ds Sloomans	ds GA deVries	
	Gerform. Kerk Vrijgemaakt Duinkerksstraat 11	10.00 17.00	ds J Klapwijk ds JA Francke	ds P Strating ds JA Francke	ds G den Broeder ds J Klapwijk	ds G den Broeder ds Klapwijk	Naar Morgenster gezamenlijke dienst	Ds Klapwijk Ds den Broeder	Ds Klapwijk Ds van de Wal	2x preeklezen	Ds Klapwijk Ds Francke	Ds Klapwijk HA Ds Francke HA	
Ziekenhuizen	Bronovo Ziekenhuis Bronovolaan 5	10.00	ds Hulsmans S/T	Pastor Koeleman	Mw Lok- Maarleveld	ds Steenbergen	X	ds Hulsmans	Pastor Koeleman	ds S Smits	ds WSteenbergen	ds Hulsmans	
	Haga Ziekenhuis Leyweg 275	10.00	Pastor HW Hoefman	Ds L Baars	Pater Beijl	Pastor Hoefman		Ds L Baars	Pastor HW Hoefman	Pastor Hoefman	Ds SMA Wevers	Pater JB Beijl	
	MCH Westeinde Lijnbaan 32	10.00	Ds P Wilbrink	Pastor W Hoogendoorn	Pastor B Wessel	ds pastor G Schurmann	Pastor W Hoogendoorn	Ds I J Visser	ds pastor W Hoogendoorn	Pastor G Schurmann	ds pastor B Wessel	Pastor B Wessel	
	MCH Sint Antonishove Banningln 1 Leidschendam	10.30	Pastor B Wessel	ds pastor G Schurmann	ds mw Ridderhof	ds pastor W Hoogendoorn	Pastor B Wessel	Pastor G Schurmann	Ds IJ Visser	Pastor B Wessel	Pastor W Hoogendoorn	ds pastor G Schurmann	
Parnassia	Franciscuskerk Monsterseweg 93	10.30	ds M Kroes	Pastor N de Hoop	Pastor JA Smit	Pastor C van Straten	X	Pastor Hvan Breukelen	Pastor MH Kroes	Pastor H Delemarre	Pastor MH Kroes	Pastor Nangu	
	Clarakapel Rozenbottelstraat 14	10.30	Pastor A van Elst	Pastor R Nangu	Ds MH Kroes	Pastor T vd Knaap	X	Pastor N de Hoop	Ds Chr Donner	Pastor T vd Drie	Pastor T vd Knaap	Pastor N de Hoop	
dienst met doventolk	Koningkerk B. Ingenhouslaan 4 Vbg	10.00	* combi-dienst	X	ds J Kievit in Wigboldzaal	X	X	Ds JT vd Wolg	X	Ds E v d Wolf - Kox	X	X	
Tehuizen zie kerkindenhaag.nl	Houthaghe Toon Dupuisstraat 10	10.00	Ds HJ Hemstede	Hr JJ de Haan KW	Ds Th Koelewijn	Mw LJ Ridderhof	Ds N Pronk	Ds J de Jong Rt	Mw ds T Bergsma	Ds FB Fennema	Ds Th Koelewijn HA	Mw LJ Ridderhof	

Kerken met vaste gegevens voor elke zondag

Taizédiensten

Anglican Church Arij van der Spuijweg 1 8h30 & 11h Holy Communion 9h30 All Age Worship 18h30 Evening service or Praise & Café, 4th Sunday 17h choral evensong	American Protestant Church Esther de Boer van Rijcklaan 1 9:45 am contemporary service 11:15 am traditional service	Oud-Katholieke Kerk Juffrouw Idastraat 7. Elke zo 10u eucharistie, elke wo 12u45 viering zolderkapel vespers op zo 11/5 en 8/6 Hemelvaartsdag 29/5 10u 1 juni 13u30 installatie kanunnik Leen Wijker	Volle Evangelie Gemeente Vredekerk Maartensdijk 126 zo 10u30 NL za 19u Arabisch	Baptistengemeente Vier Heemskinderenstraat 91 10u samenkomst	Leger des Heils Prinsegracht 57 10u samenkomst olv Majoer Elsje Klarenbeek met muziek- corps en zangbrigade
	Evangeliegemeente Morgenstond Exoduskerk Beresteinlaan 263 zo 10 samenkomst		Het Apostolisch Genootschap Loevesteinlaan 170 zo 9u30 samenkomst	Genootschap der Vrienden - Quakers Stadhouderslaan 8 10u30 stille samenkomst	Zevende Dags Adventisten Robijnhorst 197 - op zaterdag ! 10u Bijbelstudie 11u dienst

Buurt- en kerkhuis Bethel, Thomas Schwenckestraat 30
elke maandag 19.30u Taizéavondgebed
Zorgvlietkerk
Prins Mauritslaan 10 elke vrijdag 20u Taizéavondgebed
Elandstraatkerk
elke 1e zaterdag vd maand 19.30u Taizéviering
Koningkerk Voorburg
elke 2e zaterdag vd maand 19u30 Taizéviering
Benedictuskerk Rijswijk
elke laatste vrijdag van de maand om 19.30u Taizéviering, 27 dec laatste keer

Rooms-katholieke kerken, Nederlandstalige weekendvieringen, zie verder www.vliethaghe.nl

Centrum , Parkstr 65a, H. Jacobus Major zo 9.00 NL, 10.15 Lat., 12.15 NL, 16u vespers	Schilderswijk , Hoefkade 623, H. Martha, za 19u, zo 9u45 De Boskant , Fluwelen Burgwal 45 3e vr 17u30 koorvesper	Haagse Hout , Wassenaarsweg 53, St. Paschalis Baylon, zo 11.00	Bezuidenhout , Bezuidenhoutseweg 153, OLV van Goede Raad, za 17.30, wo 12.30	Marlot , Bloklandeneplein 15, Onbevlekt Hart van Maria, zo 9.30	Zeeheldenbuurt , Elandstraat 194, Onze Lieve Vrouw Onbevlekt Ontvangen, zo 11.00	Rijswijk , Sir Winston Churchillln 372, H. Benedictus en Bernadette, za 19.00, zo 9.30
Regentessekwartier , Beeklaan 188, H. Agnes, zo 10.00	Valkenbos , Kamperfoeliestraat 279, Kerk Heilige Familie zo 10.30 , vr 10.00	Loosduinen , Loosduinse Hoofdstr 4, Kerk Maria v Eik & Duinen zo 10.00, za 13.00	Waldeck/Kijkduin , Aaltje Noordewierstr 4, H. Pastoor van Ars, zo 10.30	Leyenburg , Leyweg 930, Emmaüskerk, zo 10.00, 3e za 13.00	Scheveningen , Scheveningsweg 233, H. Antonius Abt, za 17u., zo 10.30	Rijswijk , v Vredenburgweg 69, H. Bonifatius, za 19.00, zo 11.00

- Doordeweekse diensten:**
- Aandachtscentrum Schoolstraat 18 di t/m vr 13 u stilteviering
  - Kloosterkerk elke wo 19.30 u vesperviering
  - Evangelisch Lutherse Kerk elke wo 12.45-13 u middaggebed

Symbolen: ♪ met cantorij, muziek etc; X geen dienst; * geen opgave ontvangen; ☒ zie www.kerkindenhaag.nl; ♪ voorganger met preekconsent; ✕ kerkelijk werker.

VOOR ADRESSEN VAN KERKEN ZIE PAGINA 6.

Activiteiten voor het juli/augustusnummer opgeven tot 28 mei via kerkinderhaag.nl of redactie@kerkinderhaag.nl.
Meer agenda: kerkinderhaag.nl.

Leren van Duitsland

Is Duitsland een gidsland voor Europa en een voorbeeld voor Nederland? Historicus en Duitslandkenner Marja Verburg vertelt over haar fascinatie voor de oosterburen. Inleiding en gesprek.
Vr 2 mei, 20 u, € 5 ■ Maranathakerk

Cursus over liedkunst

Bijzondere aandacht voor persoonlijke liederen. O.l.v. organist Hans Jacobi.
Za 3 mei, 10:30 u ■ Remonstrantse kerk

Dodenherdenking

Korte bijeenkomst met muziek en poëzie, daarna wandeling naar het Haags oorlogsmonument bij het Vredespaleis, waar om 20 uur de officiële Haagse dodenherdenking is.
Zo 4 mei, 19 uur ■ Maranathakerk

Rustig mediteren

Ontspanningsoefening, daarna een korte tekst/muziek, tot slot tijd voor stilte.
Woe 7, 21 mei en 4, 18 jun; 19:30 u ■ Antonius Abtkerk

Caravaggio

Ontdek het schilderij 'De twijfelende Thomas' van Caravaggio uit 1602. Waar wijst Thomas' vinger in de zijde van Christus op? Inleiding en gesprek o.l.v. ds. Dolf Tielkemeijer.
Do 8 mei, 20 u ■ Abdijkerk

POËZIE**De oorlog**

*Ik heb het niet meegemaakt
Toch ken ik de oorlog
In elke vezel en herinnering
Van mij is hij*

*Mijn vader schreeuwt
Mijn moeder praat hem weg
Om mijn vader te troosten?
Nu zit de oorlog ook in mij
Blijft in mij...*

*Om mijn kinderen door te geven
Vrede!*

ELLIS VOGELS

advertentie

Reinoud Schoemaker,
LETSELSCHADE ADVOCaat
Uw letsel mijn zorg
070 - 40 43 34 6
ADVOCaat@REINBOUDSCHOEMAKER.NL
WWW.REINBOUDSCHOEMAKER.NL

Vredeskapel, Kruispunt sluiten de deuren

Twee kerken van de Protestantse Gemeente te 's-Gravenhage worden deze maanden aan de eredienst onttrokken. In de Vredeskapel aan de Malakkastraat (Archipel) wordt met Pinksteren, 8 juni, de laatste dienst gehouden. In Kruispunt aan de Diamanthorst (Mariahoeve) gebeurt dat op 22 juni.

Wim van de Camp

Ontmoeting met Haags CDA-lid en Europarlementariër Wim van de Camp; diner en lezing.
Do 8 mei, 17:30 u, € 10 ■ De Boskant

Lentebazaar

Boeken, cd's en lp's, kunstvoorwerpen, veel kleding, schoenen, sieraden, platgoed, handwerken, hapjes.
Za 10 mei, 10-15 u ■ Christus Triumfatorkerk

Naar Clingendael

Ruim een uur zwerven door park Clingendael: wandelend, bezinnend, prattend, luisterend naar teksten. Organisatie: Kloosterkerk. Verzamelen bij ingang Clingendael (Wassenaarseweg).
Za 10 mei, 9:30 u

Jom Ha'atsmaoet

Gregor Schaefer vertelt over de viering van Jom Ha'atsmaoet, Israël 66 jaar. Lezing met klezmermuziek en beeld.
Woe 14 mei, 20 u, € 5 ■ Christus Triumfatorkerk

Dorothee Sölle

Sölle was theologe, vredesactiviste, mystica, dichteres, socialiste. Ds. Carola Dahmen vertelt over Sölles leven in context van WO II, haar politiek verzet, lijden en depressie.
Do 15 mei, 20 u ■ Houtrustkerk

Gebakken schoonheid

Hagenaar Leo van Druten verzamelt ou-

PERSONALIA**Bettelies Westerbeek**

Bettelies Westerbeek (29) is benoemd tot missionair pionier bij het project MarcusConnect in Moerwijk. Ze volgt Hette Domburg op, die het werk om gezondheidsredenen moest beëindigen. Westerbeek is studente theologie in Utrecht en was 'missionair vicaris' in de Utrechtse Jacobikerk. Zij was een van de initiatiefnemers van het pamflet Dominee 2.0, een beweging van jonge theologen die een pleidooi hielden voor vernieuwing en missionaire initiatieven in de Protestantse Kerk Nederland. Westerbeek: 'Het spreekt me aan dat MarcusConnect kerk wil zijn met migrantenchristenen in de wijk.'

de tegels. Hij vertelt over hun rijkdom aan motieven, kleuren, modes en technieken.
Woe 21 mei, 14:30 u, gratis. Maranathakerk.

Residentie Pauzedienst

Bezinning op de politiek vanuit orthodox-christelijk oogpunt en gebed voor de overheid met gereformeerde predikanten, Tweede Kamerleden en muziek.
Di 20 mei, 17 jun; 12:30-13:10 u ■ Église Wallonne

Martijn Breeman

Troubadour Martijn Breeman, bekend van Kerk in Den Haag, zingt tijdens de 'muzikale buurtkoffie'.
Woe 4 jun, 10-12 u ■ Maranathakerk

Gezinsretraite in stadsklooster

Tweede Pinksterdag in het stadsklooster voor jonge gezinnen. Vieren, spelen, workshops en bezinning. Er is een gevarieerd programma.
Ma 9 jun, 10-16:30 u, € 25 per gezin ■ Westeinde 101

Johan Crujff

Documentaire en nagesprek over 'En un momento dado' (regie: Ramón Gieling, 2004), over voetballer/coach Crujff.
Do 12 jun, 19:30 u ■ Maranathakerk

Kamerkoor Vox Antiqua

Concert door Haags koor, gespecialiseerd in oude wereldlijke en geestelijke muziek tot en met de barok. Dirigent: George Overmeire.
Zo 22 jun, 17 u ■ Maranathakerk

INGEZONDEN**Draagt elkaars lasten**

Rein Willems, voorzitter van de kerkeraad van de Duinzichtkerk, vindt dat de rijke wijkgemeenten de armere, die zichzelf niet (meer) kunnen bedruipen, niet in stand moeten blijven houden. (KDH 162, januari). Ze kunnen volgens hem beter verdwijnen. Dat vind ik nogal kil. Hij lijkt kerken met bedrijven te vergelijken. Die kant moeten we zeker niet op. Wel zit er iets in, dat kerkleden zoveel mogelijk hun eigen verantwoordelijkheid moeten nemen voor het reilen en zeilen van hun wijkgemeente. Uitgaven, inkomsten; wat kosten we en wat brengen we daarvoor zelf op? Daarbij moet niet al te gemakkelijk gerekend worden op de grote pot, waaruit het allemaal wel gefinancierd zal worden. Zelfben ik, inmiddels al weer jaren geleden, intensief betrokken geweest bij deputaatschappen voor hulpbehoevende kerken. Kerken in kleine dorpen en dunbevolkte streken, waarvan de leden vaak niet al te welvarend waren of nauwelijks het hoofd boven water konden houden, mochten we ondersteunen uit bijdragen van rijkere delen van de kerk. Maar dan waren we er wel van overtuigd, dat men zelf ook alle zeilen moest bijzetten om de eindjes aan elkaar te knopen. Als zo iets in de kerk al niet meer gebeurt, waar blijven we dan als samenleving?

HENK NUSSELDER

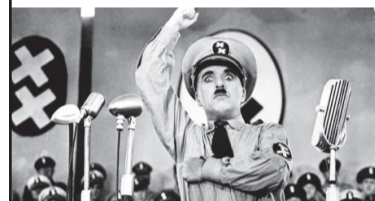
Leuke uitjes met Zomerstek

Niet op vakantie in de zomer? Thuisblijven hoeft niet. Met Zomerstek bieden Haagse kerken van 14 juli tot 22 augustus tientallen leuke uitjes aan, in en nabij Den Haag. Voor ieder wat wils: de strandliefhebber, museumbezoeker, muziek-liefhebber, kokkerelgeest, knutselaar en natuurfanaat komen zeker aan hun trekken. De meeste activiteiten zijn gratis. De organisatie van Zomerstek is in handen van kerkenorganisatie Stek.

Voor een folder (vanaf begin juni), zie zomerstek.nl of bel (070) 318 16 16. Opgave tot 4 juli (noodzakelijk).

'Vurige' ontmoetingen bij de remonstranten

Kennismaken met het gedachtegoed van de remonstranten? Woensdag 21 mei brengt ds. Reinhold Philipp een remonstrants geloofsaspect aan het licht, aan de hand van het woord 'vuur' ('weest vurig van geest'). Woensdag 4 juni komen alle remonstrantse predikanten bij elkaar om te spreken over 'ontmoeting' ('Ieder hoorde hen in zijn eigen taal spreken'). De avonden beginnen om 20 uur.

Serie 'Zin in film': The great dictator

Regisseur en acteur Charlie Chaplin bracht in 1940 'The great dictator' op het doek, een veel bejubelde zwartwitparodie op Hitler als gevreesde dictator en joodse kapper. Film met nagesprek in de serie 'Zin in film'.

DINSDAG 20 MEI, 19:30 UUR.
BERGKERK.
TOEGANG VRIJ, COLLECTE.

Meer tijd om enquête KDH in te vullen

Wie wil meedoen aan het lezersonderzoek van *Kerk in Den Haag* krijgt drie weken extra tijd. De enquête staat op website kerkinderhaag.nl en kan nog tot 19 mei worden ingevuld.

COLOFON

KERK IN DEN HAAG MAANDBLAD
WWW.KERKINDENHAAG.NL WEBSITE

Mei/juni 2014, jaargang 17, nr. 166.

Uitgever van de Protestantse Gemeente te 's-Gravenhage, de Evangelisch-Lutherse Gemeente Den Haag, de Gereformeerde Kerk van 's-Gravenhage-Oost en de Rooms-Katholieke Stadsstichting Vliethaghe.

Contact:
redactie@kerkinderhaag.nl
Tel. (070) 397 24 88,
Folke Bernadottestraat 44,
2552 NZ Den Haag

Hoofdredacteur: Jan Goossensen
Eindredactie: Robert Reijns

Redactie: Margot C. Berends
(tekstredactie), Rob van Essen, Hans Hemmes, Bas Kromhout, Rienk Lanooy, Joline van Poppel, Claartje Vinkesteyn, Marijke Witteman.

Redactionele medewerkers: Henk Baars (Stek), Jaap van den Berg (kerkdiensten), Jan Eijken, Paul Schott, Margriet Quarles van Ufford (PGG).

Overige medewerkers: Rogier Chang (fotografie), Lemuel (website), Pieter van Schouwenburg (vormgeving).
Druk: Opmeer Drukkerij bv.

ADVERTENTIES:
WWW.KERKINDENHAAG.NL
E-MAIL: INFO@KERKINDENHAAG.NL
TEL. KANTOOR-
NUMMERS: 06 123 13 053.

Los postabonnement:
€ 17,50 per kalenderjaar (10 nummers).
Opgave: info@kerkinderhaag.nl
of telefoon 06 123 13 053.

advertenties**Monuta****ik weet hoe ze begraven wil worden**

maar hoe regel ik dat?
Met één telefoontje nemen we al uw zorgen uit handen. Bij ons staan uw persoonlijke wensen centraal.

Bij Monuta in Den Haag denken we graag met u mee.
bel 070 - 306 54 54
Monuta 1 Statenhuys
Statenlaan 78, Den Haag
bel 070 - 360 39 05
Monuta Innemee
Laan van Elk en Duinen 38, Den Haag
www.monuta.nl

BIJBELS QRS DE GEEST DIE DOOR DE WOORDEN WAAIT

Met Pinksteren vieren we het feest dat die zo heel andere 'God', IK-ZAL-ER-ZIJN, met zijn 'Geest' in mensen wil wonen.

Wat is dat eigenlijk, 'geest'? Wikipedia omschrijft geest als een scheppende, bezielende kracht die mensen kan inspireren. Het Hebreeuwse woord voor geest is *ruach* (spreek uit 'roeach'; in het Grieks: *pneuma*). Die woorden kunnen ook adem of wind betekenen. Het gaat om iets ongrijpbaars. Zoals adem en wind onzichtbaar zijn, zo is de geest dat ook. Alleen van ademhalen hoor je het geluid, en het waaien van de wind kun je horen aan het ritselen van de bladeren. Maar de adem en de wind zelf blijven onzichtbaar en ongrijpbaar. Zo is het ook met de geest: die kun je horen als mensen iets zeggen. En die kun je zien in wat mensen doen. Maar de geest zelf als bezielende kracht blijft onzichtbaar en ongrijpbaar.

Het is niet toevallig dat we de woorden 'Geest van God' in Genesis 1 vers 2 – 'Gods Geest zweefde over de wateren' – ook kunnen vertalen met: 'een krachtige wind', letterlijk: een 'godstorm'. Maar als we ervan uitgaan dat hier met het woordje 'God' dezelfde wordt bedoeld als die in heel Genesis 1 aan het woord is, dan kies ik er toch voor, zoals de meeste vertalingen dat ook doen, dat woordje *ruach* te vertalen met 'Geest'. Dan betekent het dat boven de dood-en-verderf-zaaïende machten van duisternis en wateren er een *ruach* van God ritselt. Een 'ademen' van een 'god' als een bezielend teken van leven. Zo klinken die andere betekenissen ook mee.

Die *ruach* van God wordt in het vervolg tot een stem die gaat spreken. Tien keer staat het er: *En God zei*. En met die tien uitspraken van deze God wordt alles wat de aarde zo onleefbaar maakte – de duisternis en de oervloed en de wateren van vers 2 – weggedaan. Of aan banden gelegd (de

duisternis bijvoorbeeld). Of op veilige afstand gezet (de wateren boven de hemel bijvoorbeeld). Of op één hoop gegooid (de zeeën bijvoorbeeld). Zo krijgt de lezer in al die tien scheppingswoorden te horen wat voor Geest dat is die door deze woorden waait. Niet een geest die angst inboezemt, maar een Geest die bevrijdt. Deze *ruach* verheft haar stem tegen al die onderdrukkende machten en goden met hun grote bekken en legt hun het zwijgen op. Want het geschapene moet 'goed' zijn.

Op een heel andere manier vertelt het boek Handelingen hetzelfde, als de Geest van God in mensen wordt ingeblazen. In 'Galileeërs'. Liederen uit het heidense Noorden waren een zekere Jezus ge-

volgd, wiens naam 'Bevrijder' betekent. Ook deze leerlingen zouden woorden van bevrijding gaan spreken en bezielende daden gaan doen. De begeleidende verschijnselen van dat pinkstergebeuren zijn veelzeggend: een krachtige wind die het kwade wegblaast, vuur dat het boze verteert. Het grote gevolg voor die leerlingen was, dat zij met 'andere woorden' gingen spreken. Woorden over de aarde als een bloeiende tuin, waar het recht van de sterkste niet langer de dienst uitmaakt, omdat de Geest van God IK-ZAL-ER-ZIJN zal waaien door mensenwoorden en mensendaden heen.
Want op de aarde moet het leven goed zijn.

GERRIT DE GROOT

Dolf Tielkemeijer, predikant in Den Haag-zuidwest, en emeritus-predikant Gerrit de Groot schrijven om beurten een aflevering van deze theologische rubriek. De titel is een knipoog naar het befaamde boek Bijbels ABC van K.H. Miskotte.

'Jenhka', een koor dat zich blijft vernieuwen 'Wij zijn de gastvrouw van het lied'

REPORTAGE Het Jenhka-koor, dat ruim vijfenveertig jaar bestaat, zingt liederen van Huub Oosterhuis. 'Het is belangrijk dat ook deze kleur blijft bestaan.'

DELF MIJN GEZICHT OP, MAAK mij mooi. Wie mij ontmaskert zal mij vinden.(...)' Een tekst van Huub Oosterhuis.

Tijdens de kerstdienst van 2012 zong er een koor in de Elandstraatkerk. Ik zat in die kerk en dacht: 'Wauw...'

Jenhka is een liturgisch koor met een vernieuwend repertoire. Het zingt voornamelijk liederen van Huub Oos-

terhuis, op muziek gezet door Antoine Oomen en Tom Löwenthal. In 1968 is het begonnen als jeugd- en herenkoor van de Agneskerk; met enige moeite kun je daar de naam nog uit herleiden. Echte jeugd doet niet meer mee, al zijn er nog wel leden die destijds als kind begonnen zijn. Het is nu een vierstemmig koor dat zingt in de woord- en communievieringen in de Elandstraatkerk, bij de Haagse Dominicus en in het MCH Westeinde. Om de kerkgangers zoveel mogelijk te betrekken bij de liturgie, wordt iedereen uitgeno-

vindt dat Jenhka daar een rol van betekenis speelt. 'Ik vind het belangrijk dat in de katholieke kerk ook deze kleur, deze geloofsbeleving, mag bestaan. Net zo goed als de traditionele lijn. Allemaal hetzelfde kan benauwend worden.' Het repertoire van Oosterhuis is niet onomstreden op de traditionele flank van de rooms-katholieke kerk. Het zou te werelds zijn, te weinig bijbels. Dirigent Jan Hulsbergen begon als tienjarig zangertje bij Jenhka. Net als de andere jongens zong hij de sopraan-

Jenhka zingt ook liederen uit het Nieuw Liedfonds, een fonds dat opgericht is om vrouwen meer podium te geven als tekstschrijver. En Oosterhuis schrijft zelf nog steeds. Het repertoire staat dus niet stil en Jenhka volgt die ontwikkelingen. Dat is mooi, maar vraagt ook best wat van de zangers,

'De woorden dwingen je even stil te staan'

van de pianiste en van de dirigent. 'Wanneer is het goed?' Jan Hulsbergen hoeft daar niet lang over na te denken. 'Als het klinkt zoals het bedoeld is, en dat komt door een combinatie van factoren. Het koor reikt aan. Wij zijn de gastheer, gastvrouw van het lied dat wij zingen. Maar we doen dat wel samen met de mensen in de kerk.'

Een paar maanden na de genoemde kerstdienst ben ik zelf gaan meezingen in het Jenhka-koor. Die eerste wauw-beleving bleek niet exclusief van dat moment te zijn, er volgden er meer. Dat heeft te maken met de prachtige liederen, die vrijheid ademen en ont-dekken. 'Wie mij ontmaskert zal mij vinden.'

JOLLY VAN DER VELDEN

INFO: WWW.JENHKA.NL

Loek Caspers: 'Op 4 mei iedereen herdenken'

WIE MOETEN OP 4 MEI WORDEN herdacht? Loek Caspers uit Den Haag is secretaris van de Stichting Samenwerkend Verzet 1940-1945. Zij vindt dat ook deelnemers aan vredesmissies na 1945 op 4 mei moeten worden herdacht. Ze neemt daarmee stelling in een landelijke discussie over de dodenherdenking. Lees het interview met Loek Caspers op website kerkindenhaag.nl

Bibliodrama

Deelnemers nemen de rol aan van een personage uit een bijbelverhaal. Ze beelden de tekst uit en stellen zich de bijbelse situatie voor. Thema: Marcus 5, 21-43. O.l.v. pastor John Batist.

WOENSDAG 21 MEI, 19:30 U, € 6.
ANTONIUS ABTKERK

Dirigent Jan Hulsbergen en 'zijn' Jenhka-koor.

partij. Inmiddels dirigeert hij het koor al zestien jaar. 'Wat ik niet begrijp, is dat de regels vanuit de rooms-katholieke kerk steeds strenger worden. Er komen steeds meer restricties op wat er wel en niet gezongen mag worden. Daar maken wij ons boos om', zegt hij.

Zingen geeft verdieping

'Dat is de reden waarom er een Haagse Dominicus is ontstaan en dat in het hele land dit soort geloofsgemeenschappen opkomen. Het idee is: minder consumeren, meer participeren, vooral in de zang. In de Haagse Dominicus merken we dat de liederen de verbindende factor zijn. Zingen geeft verdieping aan de liturgie. Oosterhuis' teksten zijn niet altijd gemakkelijk. Soms moet je ze drie keer lezen, voordat je weet wat de strekking is. De woorden dwingen je even stil te staan.' Ook Witteman vindt Oosterhuis inspirerend. 'De taal doet een beroep op onze verantwoordelijkheid. We zitten niet alleen maar in aanbidding te wachten tot God ons redt, maar we worden opgeroepen tot actie en gerechtigheid. Oosterhuis gebruikt een gelovige taal, over een God die met ons meetrekt.'

terhuis, op muziek gezet door Antoine Oomen en Tom Löwenthal. In 1968 is het begonnen als jeugd- en herenkoor van de Agneskerk; met enige moeite kun je daar de naam nog uit herleiden. Echte jeugd doet niet meer mee, al zijn er nog wel leden die destijds als kind begonnen zijn. Het is nu een vierstemmig koor dat zingt in de woord- en communievieringen in de Elandstraatkerk, bij de Haagse Dominicus en in het MCH Westeinde. Om de kerkgangers zoveel mogelijk te betrekken bij de liturgie, wordt iedereen uitgeno-

'Ik begrijp niet dat de regels steeds strenger worden'

digd de 'volkspartij' mee te zingen. De muziek is speciaal daarvoor geschreven.

Niet onomstreden

Pastor Marijke Witteman van de Elandstraatkerk zingt al jaren mee. Ze

TROUBADOUR MARTIJN BREEMAN ZINGT MAANDELIJKS EEN LIED, TE BELUISTEREN OP KERKINDENHAAG.NL

Bloemen in m'n haar

Op aarde is de Tweede Koude Oorlog uitgebroken, op 't Plein gilt een fascist dat 'ie meer blank wil zien op straat en bij moskeeën zijn er extremisten opgedoken die tieners ronselen voor de gewapende Jihad.

Een burgeroorlog maakt een volk wantrouwiger en slechter; en vrienden worden vijanden die uitzien naar je dood. In Holland sleept een vrouw haar linkerbuurman voor de rechter, omdat de blaadjes van zijn boom belanden in haar goot.

En ik heb toch zo'n zin om met bloemen in m'n haar een jointje op de lip en kralenketting om m'n nek, te zingen over 'Love & Peace' en 'lief zijn voor elkaar', maar 'k laat het achterwege, want dan sta ik straal voor gek.

Wanneer een land een buurland met geweld wil annexeren dan dreigt het Westen dadelijk met sancties en met strijd. Ik kan dit kloek besluit van onze leiders zeer waarderen en vraag me af wanneer dan eind'lijk Tibet wordt bevrijd.

En ik heb toch zo'n zin om met bloemen in m'n haar een jointje op de lip en kralenketting om m'n nek, te zingen over 'Love & Peace' en 'lief zijn voor elkaar', maar ik laat het achterwege, want dan sta ik straal voor gek.

De wereld wordt beheerst door idioten en fanaten Zij bombarderen wraak tot kunst en treiteren tot sport. Ik zou wel willen roepen dat men stoppen moet met haten, maar vrees dat ik door iedereen dan uitgelachen word.

En ik heb toch zo'n zin om met bloemen in m'n haar een jointje op de lip en kralenketting om m'n nek, te zingen over 'Love & Peace' en 'lief zijn voor elkaar', en ik zou het moeten doen misschien, want wie is hier nu gek?

Frank Westerman over zijn romans

Journalist en auteur Frank Westerman onderzoekt wereldwijd plaatsen waar een verhaal in zit. Hij schreef het boek Ararat, over de berg van de Ark van Noach. Zijn nieuwe boek Stikvallei behandelt mysterieuze sterfte in Afrika. Over zijn omzwervingen komt hij een avond vertellen.

Vrijdag 23 mei, 20 uur, € 5. Maranathakerk.

COLUMN DE 'ZELF-DOEN-RIEDEL'

IN DE TEKENFILM 'FANTASIA' IS MICKEY Mouse de tovenaarsleerling uit het gedicht van Goethe. Mickey Mouse heeft een bezem tot leven gebracht die zelf kan vegen. Als de muis de bezem niet meer in bedwang kan houden wordt hij wanhopig. Hij slaat het ding in duizend splinters, die elk afzonderlijk beginnen te bezemen. In plaats van zijn probleem op te lossen wordt het alleen maar groter. Uiteindelijk wekt hij zijn leermeester, de slapende tovenaarsleerling. De leerling schaamt zich en moet toegeven dat zijn eigen uitvinding hem aan het vernietigen was. Hij ontdekt dat hij zelf niet de wijze meester is. Dit hoort bij de eerste woorden die we ooit spraken: zelf doen. De drang om 'het zelf te doen' is een van de grootste levenskrachten, die ons vanaf de geboorte aanstuurt en motiveert. Er is iets opmerkelijks aan dat 'zelf doen'. Al in

onze kindertijd ontwikkelen we een zelfbeeld waarmee we het 'zelf doen' het best vorm kunnen geven. Maar het best bruikbare zelfbeeld is niet altijd het meest waarachtige. We kunnen gemakkelijk een cartoon of karikatuur van onszelf worden: een imago met vaak overdreven eigenschappen die bepaald worden door een kijk op onszelf en hoe wij vinden dat ons 'zelf doen' het beste uitpakt. En daarmee is de bezem van de tovenaarsleerling een feit.

Toch daagt het leven ons steeds weer uit om niet alleen met die zelfgemaakte bezem grote schoonmaak te houden, maar met de persoon die we werkelijk zijn. Ik geloof – maar daar mag je gerust anders over denken – dat we dan dichterbij God komen en bij de oorsprong van alles. Dat klinkt misschien wat vaag en

theologisch, maar zo bedoel ik het niet. Eigenschappen als mildheid en vriendelijkheid komen aan het licht als we de 'zelf-doen-riedel' loslaten en erkennen dat we niet alle wijsheid in pacht hebben. De tijdgeest maakt het ons niet eenvoudig. We hebben juist een enorme behoefte aan idolen, van politici tot popsterren. Het maakt niet uit over welk talent ze beschikken. Er is geen mooier ideaal dan *self made man*. Daar laven we ons aan. Gevolg is dat veel mensen hun dagelijks brood verdienen door een karikatuur te worden: de sportheld, de president of de acteur. Ik hoef de tv maar aan te zetten of ik zie de ene na de andere karikatuur voorbij komen. Het WK in Brazilië levert op dit moment helden aan de lopende band. Toch zoek ik het daar niet. Geheel tegen de tijdgeest in, kloep ik zo nu en

dan aan bij Onze Lieve Heer omdat ik het echt niet zelf kan. Ook dat valt bijna niet meer uit te leggen. We hebben namelijk niet zoveel meer op met een wijze meester boven ons. Iemand die het beter weet? We kijken zelf wel even op Google. Toch wil ik ook geen karikatuur van de media maken. Het volgende hoorde ik namelijk ook op tv: we zijn gemakkelijk geneigd om onszelf als antwoord te zien en God als vraag. Zeker in deze tijd waarin de mens als maat der dingen wordt gezien en het 'mijn wil geschiede' vanzelfsprekend is. Maar wie erop vertrouwt dat God het antwoord is, wordt zelf de vraag die beantwoord kan worden. 'Zelf doen' dus, maar dan anders.

TOM MIKKERS
Hagenaar Tom Mikkers (1969) is theoloog en algemeen secretaris van de Remonstrantse Broederschap.

